

75 jaar B.A.N.S.

*zonder fraaidoenerij,
maar prettig
van vorm en indeling*

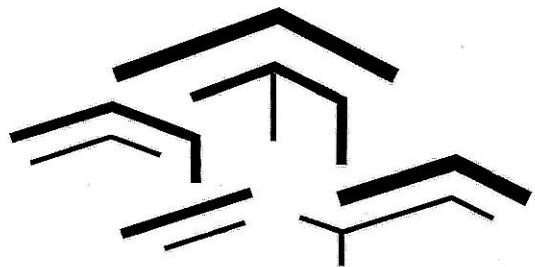

Woningstichting Tuindorp B.A.N.S.

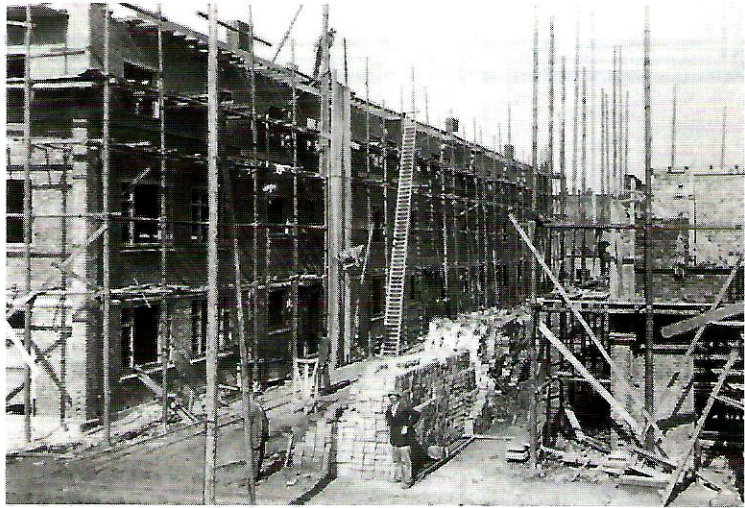
BEN GOLDBEIN.

75 jaar B.A.N.S.

*zonder fraaidoenerij,
maar prettig
van vorm en indeling*

Woningstichting Tuindorp B.A.N.S.

Het grote werk neemt een aanvang.

Aan allen,

Voor u ligt de schriftelijke weerslag van een stukje Utrechtse geschiedenis. Driekwart eeuw maar liefst, tot op heden. Van 1920 tot 1995. Het bestuur van de Woningstichting Tuindorp B.A.N.S. is van mening dat dit vijfenzeventig jarig bestaan een verantwoord moment is om bij stil te staan. Vandaar dit boekwerkje.

Uiteraard kan een dergelijke respectabele verjaardag op velerlei manieren worden gevierd. Toch is heel bewust gekozen voor het vastleggen van een aantal feiten. Enerzijds om u van deze feiten in kennis te stellen. Anderzijds om ze bij u wellicht weer in herinnering te brengen. En ten slotte om ze mee te geven, als bescheiden geschenk aan degenen die na ons zullen komen.

Ook de drie delen waarin dit boekwerkje uiteenvalt, zijn niet toevallig gekozen. Bij een vijfenzeventig jarig bestaan hoort naar onze mening niet slechts een terugblik op het verleden. Wij maken evenzeer een pas op de plaats en staan stil bij het heden, waarna wij uiteindelijk onze visie geven op de tijden die komen gaan.

Hierbij willen wij u uitnodigen met ons dit jubileum te vieren, door kennis te nemen van het hier vastgelegde relaas.

Wij spreken de hoop uit dat u allen een plezierige en langdurige bewoning kan worden gegund. Wij zijn overigens niet bang voor *morgen* omdat wij - en velen van u - de dag van gisteren hebben meegemaakt. En omdat wij zoveel van *vandaag* houden!

Het bestuur van de Woningstichting Tuindorp B.A.N.S.

Ed Bergers
Ben Golstein
Tom Jongerius
Frans Stoffelsen
Huub Mertens

Ed Bergers
Tom
Stoffelsen
F. U. Stoffelsen

Utrecht, oktober 1995

Musiek van W.H. Slinger.
Opgevoerd bij marschtempo.

Strijd mée!

Woorden van A.J. Vos.

The musical score is written for a piano and voice. It consists of seven systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is one flat (B-flat major or D minor) and the time signature is common time (C). The score includes dynamic markings such as *rit.* (ritardando) and *f* (forte). The lyrics are written in Dutch and are placed between the vocal and piano staves.

Breek met de leeuw, schaar U in de geleiden!

Acht toch den strijd om't bestaan niet te licht.

Naat Uwre Plichten zijn Rechten in't leven;

Strijd voor die Rechten, ook dat is een Plicht!

Laat niet die taak maar aan anderen over;

Iedereen neme zijn plaats daar bij in.

Eerst als een ieder dien plicht heeft begrepen

Dan brengt het strijden ook zeker gewin.

Strijd mée den strijd, die in houd geeft aan,

Tracht te verbeteren Uw sober bestaan.

Rust brengt maar roest en verstikt idealen;

Overig bondsleven kweekt deze aan.

Draag dus den BANS met U mée in het beste,

Maak Uwen Bond tot een Ducht in de Feit!

E naan den strijd wort ~~maakt~~ Eenheid ~~van~~

Eenheid van handelen ~~van~~

De eerste jaren

We schrijven 1919. De Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij en de Maatschappij tot Exploitatie van Staats Spoorwegen zijn al enige tijd gefuseerd en de nieuwe organisatie van de Nederlandse Spoorwegen besluit aan de Catharijnesingel een nieuw Hoofdgebouw te laten verrijzen, geheel in de stijl en de geest van de nieuwe tijd. Dit Hoofdgebouw wordt simpelweg betiteld als Hoofdgebouw III, in spoorse termen (en dus afgekort): HGB III. Utrecht wordt bolwerk van spoorwegpersoneel. En van heinde en verre komen spoorwegmannen en -vrouwen om in de Domstad nieuwe functies te betrekken.

Op 23 april 1919, ter vergadering van de Afdeling Utrecht van de Bond van Ambtenaren in dienst bij de Nederlandse Spoorwegen (kortweg B.A.N.S.), vragen enkele leden aandacht voor de toenemende woningnood van het personeel.

Het bondsbestuur onderkent de problematiek en neemt een krachtdadig besluit. Er wordt een commissie benoemd die zich tot doel stelt een 'tuindorp' te verwezenlijken, met *'passende eengezins woningen zonder onnodige fraaidoenerij, maar prettig van vorm en indeling, zoveel mogelijk voorzien van moderne gemakken als badgelegenheid, electrisch licht, closets etc. met flinke tuinen en zo mogelijk enig door de betrokken gemeente te onderhouden plantsoen'*.

Ofschoon ter vergadering een enkeling nog bedenkingen uit tegen dit grootse avontuur, werpen zij in het licht van de grote belang 'hunnen bezwaren over boord'. Men zal de directie der Nederlandse Spoorwegen verwittigen van de installatie van de commissie en tevens een onderhoud vragen met de directeur van gemeentewerken ter verkrijging van grond. Voor dekking van de eerste onkosten wordt het Hoofdbestuur verzocht een krediet ten bedrage van maar liefst f50,- te fournieren. Ten slotte krijgt de commissie de doopnaam: 'Commissie voor Woningbouw Tuindorp B.A.N.S.'.

De commissie gaat aan de slag. En stuit vrijwel onmiddellijk op problemen. De NS-directie laat op 23 mei 1919 weten haar steun reeds te hebben toegezegd aan het Comité van Amtenaren SS en HSM. En die heeft ook plannen voor de bouw van huizen rondom de Van der Mondestraat. De directie acht derhalve geen termen aanwezig om ook nog steun te verlenen aan andere comité's.

De B.A.N.S.-commissie besluit een wettelijke vorm te zoek, zodat haar verzoek om steun kracht bijgezet kan worden.

De eerste contacten met de gemeente Utrecht verlopen evenmin soepel.

De commissie draagt als mogelijke bouw-lokatie een gunstig terrein aan tussen de Kromme Rijn en de Koningsweg.

'Neen,' antwoordt de gemeente: 'daar zijn wij nog lang niet aan toe, want wij denken de middenstandswoningen voor het merendeel in het Noorden en Westen van de stad te concentreren.'

Het gemeentebestuur laat overigens fijntjes weten in het geheel niet van zins te zijn zich met een commissie te verstaan die zich nog slechts in het eerste stadium van voorbereiding bevindt.

De commissie is niet voor een gat te vangen en zoekt naar andere lokaties buiten de Gemeente Utrecht.

Langs de Amsterdamsestraatweg is wellicht grond te krijgen, op het gebied van de Gemeente Zuilen. Of op het landgoed 'Oog in Al'. Maar de commissie oordeelt al snel dat deze gronden eigenlijk te afgezonderd liggen om in aanmerking te komen.

Het oog van de commissie valt op buurgemeente De Bilt. Daar blijkt bouwgrond voor handen voor prijzen van slechts f0,90 tot f1,70 per vierkante meter. Daar kan ruim op gebouwd worden, temidden van dennenbos. Helaas, de gemeente De Bilt bericht 'dat het zich in de tegenwoordige omstandigheden niet verantwoord gevoelde het gemeentelijke budget voor de bouw van bedoelde middenstandswoningen te bezwaren'. Men doet daarbij vooral op de kosten van onderwijs, verlichting en politie.

Anderzijds is de commissie druk op zoek naar een-of-andere wettelijke vorm. En dat wil pas na veel vijven en zessen lukken. De commissie komt via-via in contact met de onderofficiersvereniging 'Ons Belang'. Deze vereniging heeft ten behoeve van haar woningbouwactiviteiten een speciale stichting in het leven geroepen en stelt de B.A.N.S.-commissie ruimhartig een exemplaar van de bijbehorende statuten ter beschikking. De commissie stelt het Hoofdbestuur van de B.A.N.S. voor deze statuten als leidraad te gebruiken.

Op 17 december 1919 meldt het Hoofdbestuur 'dat het besloten heeft tot het in leven roepen van ene woningstichting over te gaan'. Onmiddellijk wordt Franciskus Wilhelmus Swane, notaris te Utrecht, verzocht de benodigde statuten op te stellen.

Na enig heen-en-weer gestuur van concepten verschijnen voor de geachte notaris Swane dan toch eindelijk op 'den elfden October negentienhonderd en twintig, de heeren Johannes Gerardus Balkestein, Johannes Swart en Luterus Willemsen, de beide eerstgenoemden wonende te Utrecht, de derde genoemde te Zeist, allen ambtenaren bij de Nederlandsche Spoorwegen in hunne hoedanigheid van leden van het Hoofdbestuur van de Vereeniging Bond van Ambtenaren in dienst bij de Nederlandsche Spoorwegen', teneinde de akte onmiddellijk na voorlezing te ondertekenen.

De comparanten verklaren uit het vermogen van de B.A.N.S. 'een bedrag van eenhonderd gulden af te zonderen en daarmee in het leven te roepen eene stichting onder den naam Woningstichting Tuindorp B.A.N.S.'

De akte vermeldt onder meer dat de stichting zich uitsluitend ten doel stelt 'in het belang van de verbetering der volkshuisvesting in Nederland

werkzaam te zijn, door steun te verleen aan Middenstandswoningbouw. Zij tracht haar doel te bereiken door naar goede regelen betreffende de volksgezondheid ingerichte woningen voor den Middenstand te bouwen of te doen bouwen of op eenige wijze in eigendom te verkrijgen, teneinde deze te verhuren aan bij-haar ingeschreven personen.

De stichting zal verder beheerd worden 'door een bestuur bestaande uit tenminste vijf en tenhoogste zeven leden'.

Dit bestuur kiest uit zijn midden 'een voorzitter(ster), een secretaris(esse) en een penningmeester(esse). De functies van secretar(esse) en penningmeester(esse) kunnen aan denzelfden persoon worden opgedragen.' Het toezicht op het bestuur der stichting wordt uitgeoefend door een raad van commissarissen bestaande uit vijf leden, gekozen door het Hoofdbestuur van B.A.N.S.

In een beslechting van eventuele onenigheden tussen de drie bestuurlijke organen B.A.N.S.-bestuur, stichtingsbestuur en raad van commissarissen voorziet de akte ook:

'Alle geschillen tusschen het Hoofdbestuur van B.A.N.S., den raad van commissarissen en het Bestuur der stichting, welke niet in der minne kunnen worden geschikt, worden beslist door drie scheidslieden, die als goede mannen naar billijkheid zullen oordelen. Indien partijen het over de keuze der scheidslieden niet eens kunnen worden binnen eene maand nadat de eene partij de andere daartoe heeft opgeroepen, zal de benoeming door de meest gereede partij worden gevraagd aan den bevoegden rechter'.

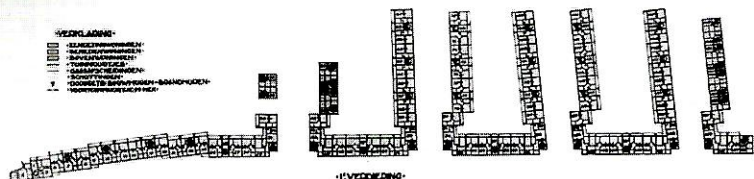
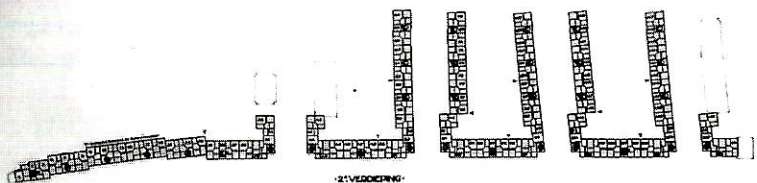
En dat voor een woningbouwstichting die eerst nog een geschikte bouwlokatie moet vinden. Daar wordt overigens hard aan gewerkt. Van alle beschikbare terreinen worden prijsopgaven opgevraagd. Maar steeds ketst de zaak af: nu eens omdat het betreffende terrein uiteindelijk te klein wordt bevonden, dan weer omdat het in voorbereiding zijnde uitbreidingsplan van de gemeente Utrecht een andere bestemming voorschrijft. Uiteindelijk zegt de desbetreffende wethouder een terrein toe, dat is gelegen aan het Willem van Noortplein. Helaas: bij nadere beschouwing lijkt dit terrein de commissie toch niet erg geschikt, gezien het feit dat het is gelegen tussen de toenmalige gasfabriek en de zogenaamde 'Benekluif', een stankverbreidende 'beenzwartfabriek' aan de Vecht.

Maar dan vindt de commissie een terrein aan de Laan van Minsweerd. De eigenaar, N.V. Prins Hendriklaan, is bereid de zestien duizend vierkante meters tegen een prijs van f 18,7 per centiare ter beschikking te stellen. Haast is geboden omdat de Minister van Arbeid inmiddels bekend heeft gemaakt de rijkssteun fors te verminderen bij alle aanvragen die binnenkomen op of na 1 mei 1921.

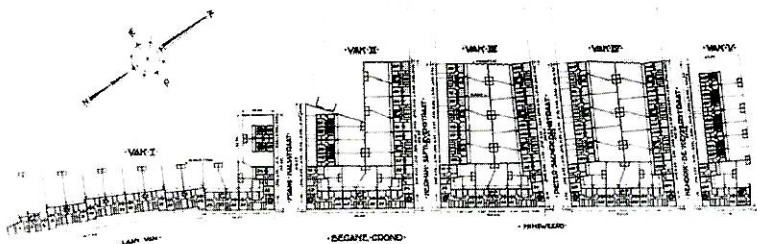
De gemeente Utrecht is echter niet van zins mee te werken aan het verstrekken van rijkssteun op de door de Minister gestelde voorwaarden. En de commissie verzint een list. In het premiebesluit is namelijk een bepaling opgenomen die het mogelijk maakt dat in speciale gevallen steun kan wor-

WONINGSTICHTING - TUINDORD - B.A.N. 5 - TE - UTRECHT
 SITUATIE - EN - OVERZICHT - DER - WONINGEN - MET - INDEKLING
 -SCHAAL 1:500-

ORDER
 N° 35
 BLAD
 N° 1A
 STAATL.
 ARCHIEF

- VERKLARING-
- ▬ EENGEZINSWONINGEN
 - ▬ BENEDENWONINGEN
 - ▬ BOVENWONINGEN
 - ▬ TUINQUURTJES
 - ▬ GAAFSCHIEDINGEN
 - ▬ SCHOTTINGEN
 - ▼ DOORGETR. BOUWMUREN - BRANDMUREN
 - ▬ VOORTUINQUURTJE - HEK

GTDECHT 30 SEPT 21

-VERKLARING-

- ▬ EENGEZINSWONINGEN
- ▬ BENEDENWONINGEN
- ▬ BOVENWONINGEN
- ▬ TUINQUURTJES
- ▬ GAAFSCHIEDINGEN
- ▬ SCHOTTINGEN
- ▼ DOORGETR. BOUWMUREN - BRANDMUREN
- ▬ VOORTUINQUURTJE - HEK

den gegeven zonder tussenkomst van de gemeente. Het stichtingsbestuur besluit technisch adviseur Op ten Noort aan te trekken. Deze zet onverwijld koers naar Den Haag en weet de Inspecteur van de Volkshuisvesting zover te krijgen dat deze aan de Minister wil voorstellen de stichting via NS te helpen. Mits de NS-directie bereid is om alle verplichtingen op zich te nemen die aan de gemeente zijn toegedacht.

Op 15 april 1921 bespreken stichtingsbestuur en NS-directie de kwestie en de directie verklaart zich bereid voor negentig procent van de bouwkosten een bouwkrediet af te willen geven, vermeerderd met de waarde van de grond en voor de rest, na afronding van de bouw, een 2e hypotheek. Mits de stichting zich beperkt tot de bouw van circa tweehonderd huizen, in plaats van de geplande vierhonderd. Het stichtingsbestuur stemt node in en vertrekt spoorlags naar Den Haag. Alwaar de toezegging wordt verkregen dat op basis van de NS-toezeggingen gunstig zal worden geadviseerd. Op 21 april 1921 treffen stichtingsbestuur en NS-directie elkaar wederom. Adviseur Op ten Noort geeft een presentatie van de voorlopige plannen en tekeningen. Er worden die middag afspraken gemaakt waarbij NS onder meer bedingt de huren te mogen verhogen als het bestuur zijn verplichtingen inzake rente en aflossing niet kan nakomen. Vooruit dan maar. Het stichtingsbestuur wil, enigszins benepen op de klok kijkend, zo snel mogelijk zaken doen want de eigenaresse van het terrein heeft te kennen gegeven dat haar bod slechts tot drie uur die middag geldt. Als het bestuur de directie hierop wijst, is het op slag van drieën! De NS-directie reageert laconiek: op een paar minuutjes zal het toch zeker niet aankomen? Maar het B.A.N.S.-bestuur houdt aan en diezelfde middag nog wordt de koop provisorisch beklonken. Waarna vier dagen later, op 25 april 1921 de (voorlopige) koopakte wordt ondertekend.

De commissie draait nu op volle kracht. Met man en macht wordt aan een begroting en bouwtekeningen gewerkt. Al op 28 april 1921 legt de commissie de haastig vervaardigde tekeningen en begroting ter goedkeuring voor aan de NS-directie en nog diezelfde dag verkrijgt het bestuur in een gecombineerde vergadering van directie en Raad van Bestuur de definitieve machtiging tot aankoop van de grond.

Vóórt gaat het: op 29 april 1921 - slechts twee dagen vóór het verschrijden van de rijkssteundatum - wordt de aanvraag in Den Haag door de secretaris van de stichting persoonlijk aan de Inspecteur van de Volkshuisvesting overhandigd. Waarna op 26 mei 1921 bericht wordt ontvangen, dat op de benodigde rijkssteun gerekend kan worden.

Op 17 september 1921 wordt dan eindelijk de definitieve koopakte met de N.V. Prins Hendrikan en de krediethypotheek met NS gesloten. Ook de 'kooppenningen' worden diezelfde dag nog betaald en vanaf dat moment is de Woningstichting Tuindorp B.A.N.S. de trotse eigenaar van het terrein Laan van Minsweerd, Frans Halsstraat, Herman Saftlevenstraat, Pieter Saenredamstraat en Hendrick de Keijserstraat.

De nieuwe grondbezitters blijven op hun hoede. En terecht: er ontstaan al snel problemen over wijzigingen in de bebouwingsoppervlakte. En in het oorspronkelijke besluit was verzuimd een extra premie op te nemen voor duurdere fundering. Gelukkig kan ook die hindernis tijdig genomen worden: op 29 oktober 1921 wordt met de Hoofdinspecteur der Volksgezondheid een regeling getroffen. En op 14 november 1921 komt de stichting dan eindelijk in het bezit van de goedkeuring van de definitieve plannen. De Rijkshypotheek wordt vastgesteld op f880.190,- en de premie bedraagt f295.245,-.

Een adempauze is er echter niet, want de Minister heeft inmiddels gesteld dat nog vóór 20 december van dat jaar bestek en tekeningen gereed dienen te zijn, zodat de bouwopdracht aanbesteed en gegund kan worden.

Zulks geschiedt en op de inschrijving reageren maar liefst 52 aannemers en bouwbedrijven, onder meer uit Utrecht, Amsterdam, Haarlem, Zwolle, Almelo, Groningen en Sittard. De hoogste prijs die voor de bouwwerkzaamheden wordt bedongen is f1.487.936,- en de laagste f1.059.000,-. Het aannemersbedrijf F. Bergshoff uit Alphen a/d Rijn schrijft in voor f1.060.000,-, maar weet dit bedrag door middel van ruimere opleverings-termijnen effectief terug te brengen tot f1.045.000,-. Daarmee komt Bergshoff als goedkoopste uit de bus. Het bedrijf krijgt op 10 december een toezegging en op 29 december definitief de opdracht. Overeenkomstig de voorwaarde wordt de Minister tussentijds op 15 december 1921 kond gedaan van de aanvang van de werkzaamheden. Daags daarna ontvangt ook de Directie van de Nederlandse Spoorwegen kennis van gunning.

Ten langen leste lijkt niets meer in de weg te staan van de bouw van 162 'keurige ambtenaarswoningen van de Bond van Ambtenaren der Nederlandse Spoorwegen op een prachtig punt te Utrecht'.

Al gaat het nog steeds niet vlotjes. Pas op 12 maart 1922 draagt de oorspronkelijke eigenaar de bouwgrond over aan de gemeente, waarna de bouwvergunning kan worden uitgereikt.

De B.A.N.S. kan eindelijk gaan bouwen. Het totale complex omvat in eerste instantie 14 ééngesinswoningen en 148 beneden- en bovenwoningen, elk voor zich bestaand uit twee woonkamers, keuken met buiten werkkast, drie of vier slaapkamers en een bergplaats, voorzien van stortbak en aan- en afvoer voor een eventueel te plaatsen bad.

'De benedenbewoners krijgen nog de beschikking over een schuurtje in den tuin. De bovenbewoners over een balcon met kolenkist. De groote zorg is de indeeling der woningen zoodanig ontwerpen dat steeds de grootste der woonkamers op de zonzijde is gelegen. Alle woningen worden aangesloten op de waterleiding, gas en electricische lichtleiding, terwijl daar waar mogelijk is vaste wastafels worden aangebracht.

In het algemeen is binnen het financieel bereikbare gestreefd naar een gerieflijke en practische indeeling, zoowel ten aanzien van de onderlinge ligging der vertrekken als ten opzichte van de uitwerking der details.

De bouw vordert en de eerste huizen naderen hun voltooiing.

Zoo zijn onder andere de schoorsteenen in afwijking van wat gebruikelijk is niet aan elkaar gekoppeld bij de scheidingswanden der woonkamers geplaatst, doch tegen de buitenmuren. Hierdoor konden in elk der beide woonkamers per weerszijden der schuifdeuren ruime kasten worden aangebracht, in één waarvan (provisiekast) ten behoeve van huishoudelijk gebruik een uittrekplankje voor het vulen van suiker en een doekenlatje tegen de binnenzijde der deuren is aangebracht. Ook is in elk der overige vertrekken zoveel mogelijk kastruimte aangebracht.

Op elke verdieping worden eenige stopkontakten geplaatst ten behoeve van electrischen stofzuiger, keteltje, schemerlamp en dergelijke. In de groote slaapkamer is ter plaatse waar de bedden komen een trekschakelaar op het licht aangebracht en in elke woonkamer naast de schoorsteen een aansluiting voor een gascomfoor. Groote waarde werd gehecht aan een practische inrichting der keukens, waardoor de taak der huisvrouwen aanzienlijk zal worden vergemakkelijkt. Door de keuze van kleuren en materialen is er naar gestreefd om zoowel in- als uitwendig een vroolijk en gezellig geheel te krijgen.

Door de toepassing van het platte dak werd niet alleen op de bouwkosten en dus op de huren bespaard, doch is tevens bereikt, dat de zolderverdieping zonder schuine hoeken volledig als woningruimte tot haar recht komt. Door een dubbele plafondconstructie is een goede isolatie verkregen tegen warmte en koude, terwijl het groote dakoverstek aestetisch de gevel goed afsluit en tevens beschutting geeft tegen inregenen bij openstaande ramen.

Op enkele plaatsen, waar slaapkamers van verschillende woningen boven elkaar zijn gelegen is een geluidwerende constructie-wijze gevolgd, terwijl overal door beweegbare bovenramen en luchtroosters gezorgd is voor een doeltreffende ventilatie aan woon- en slaapvertrekken.

De huurprijzen zijn f480,- tot f696,- per jaar; de eerste som geldt voor de kleinste woningen in één der zijstraten, de laatste voor ééne eengezinswoning op den mooisten stand en voor de grootste bovenwoningen op de hoeken der straten. De overige huren zijn tusschen die grenzen bepaald in verband met en in verhouding tot de grootte, de gerieven en de ligging, zoodat plusminus honderd beneden- en bovenwoningen met zes en zeven kamers en vele gemakken tegen huurprijzen van f564,- tot f612,- per jaar ter beschikking staan.'

De daaropvolgende jaren wordt gestaag de ene steen op de andere geplaatst. En in het verslag van 1922 kan de Bond van ambtenaren in dienst bij de Nederlandsche Spoorwegen haar leden in gloedvolle bewoordingen de voortgang van het project melden:

'Uitsprekende onze groote erkentelijkheid voor het door een onvermoeid Bestuur verricht werk, kunnen wij mededeelen, dat in den loop van 1922 de bouw van de huizen zeer snel is gevorderd en dat reeds verschillende woningen werden betrokken, terwijl op het oogenblik, waarop dit verslag ter perse gaat, reeds vele collega's hun nieuwe woning hebben betrokken.

Zij, en niet minder hunnen vrouwen, zijn vol lof over het huis, zoowel als over de

De B.A.N.S.-buurt staat als een huis.

omgeving. Het is wel zonderling, dat er op het laatste oogenblik nog leden waren, die niet wisten dat zij door hunnen organisatie in het bezit van een woning kunnen komen.

Ieder B.A.N.S.-lid kan trots zijn op het werk, dat hiermede door zijn bond werd verricht. Ook voor de niet-direct belanghebbenden moet het een aangename gewaarwording zijn, wanneer zij, wandelende in een der mooiste wijken van Utrecht, de huizen van de stichting van den B.A.N.S. zien staan.

Voorzeker, wij weten en erkennen, zelfs met groot genoegen, dat de totstandkoming van dat werk financieel slechts mogelijk werd door de hulp van de Directie der Nederlandsche Spoorwegen.

Maar de voortdurende, onbaatzuchtige arbeid van leden van onzen Bond, leden waarop wij zeer trots kunnen zijn, was toch het fundament van alles.

Met den bouw van een groot complex huizen werd een monument opgericht, dat steeds zal doen denken aan den vruchten van den arbeid door de Vakvereniging van den Nederlandschen spoorwegambtenaar verricht.'

Waarvan akte!

Wij verschuiven het perspectief naar enkele van de talloze mensen die in de loop van driekwart eeuw een B.A.N.S.-woning mochten betrekken...

*Mevrouw Leurs als jong
meisje op haar Vliegende
Hollander.*

Als kind vond ik het er meteen zalig

Het is een prachtige zomeravond en de tuin ligt er kleurig bij. Mevrouw Leurs verontschuldigd zich op voorhand: 'Ik heb géén idee wat ik je zou kunnen vertellen!'

We beginnen bij het begin. En een groter contrast is meteen niet mogelijk. 'Ik was een peuter toen ik met vader en moeder verhuisde naar de Herman Saftlevenstraat 18bis. Het was 1925, hartje winter en koud. Ik weet het nog goed: er lag zoveel sneeuw dat de verhuiswagen vastliep in de straat. Tja, een bovenwoning was het. In een mooie nieuwe buurt aan de rand van Utrecht.'

'Als kind vond ik het er meteen zalig. Het was er lekker groen. In elke voortuin stonden jonge lijsterbessen en de bloembakken aan de gevels waren allemaal gevuld. Dat hield het bestuur bij, die stuurden iemand met manden vol bloemen langs de huizen. De achtertuinten vormden spannende oerwouden. Samen met het buurmeisje van beneden speelde ik tussen de bessenstruiken. In de holte onder de Spirea hadden we ons eigen nestje, daar hielden we huis. De vruchten van sommige struiken zagen eruit als kleine boontjes en ik herinner mij dat mijn moeder me eens vroeg wat we daar onder die struiken toch allemaal uitvoerden. 'We hebben boontjes gegeten', zij ik trots. 'Boontjes?' 'Ja, van de struiken'. Ze bestierf het bijna totdat ik uitlegde dat we het alleen gespééld hadden'. 'Ja', en nog zo iets: gevels van de huizen waren van onder tot boven begroeid met wingerd en die knipte ik in het voorjaar bloeiend en wel af om er vaders stoel mee te versieren, op zijn verjaardag.'

'De Laan van Minsweerd stond vol met statige populieren en in het voorjaar dwarrelden de populierenvlokken als sneeuw door de straten. Aan de andere kant van de Laan begonnen de weilanden. Daar hield de bewoonde wereld op. We speelden er graag, tussen de bloeiende appelbomen. Slootje springen, bijvoorbeeld. We hadden in de buurt ook nog een echte groenteman en soms mochten we met hem mee zijn paardje naar de wei brengen. Dat was een heel avontuur.'

'Naast de groenteman kwam er nog een heel gilde van handelaars aan de deur: de slager, de bakker en natuurlijk de voddeman. Allemaal hadden ze een 'eigen' manier van aanbellen ontwikkeld en ik kon ze moeiteloos uit elkaar houden. In die tijd was er ook op elke hoek van de straten in de buurt een winkeltje gevestigd. Zo had je onder meer een rijwielhandel, een zuivelwinkel, een behanger/stoffeerder, een manufacturenwinkel en een bloemenzaak.'

'Als het lekker weer was gingen we zwemmen in zwembad 'Timp', onge-

veer waar nu zwembad 'De Kromme Rijn' ligt. Dat was toen nog niet meer dan een stukje afgezet water, met houten badhokjes en steigers. En met gescheiden gedeelten voor de dames en de heren, dat spreekt. Alleen op sommige zondagen mocht er gemengd gezwommen worden! Ik kreeg alleen toestemming van m'n ouders om te gaan zwemmen als het water op temperatuur was. En daarvoor ging ik naar de tabakszaak op de hoek. Die had buiten een bord hangen waarop de watertemperatuur werd aangegeven en als het achttien graden was dan rende ik opgetogen naar huis. Tot overmaat van geluk kreeg ik vaak een hele stuiver mee, voor limonade en een nougatblok.'

'Mijn grootste goed in die tijd was mijn Vliegende Hollander. Dat was een prachtig stuk speeltuig waarop ik de buurt onveilig maakte. Mijn vader had eraan gesleuteld en er een kamrad opgezet, zodat ik er heel hard mee kon. Eigenlijk kan je stellen dat hij m'n Vliegende Hollander zo'n beetje had 'opgevoerd'. Dat trok natuurlijk ook de aandacht van de buurjongens. Die wilde maar wàt graag een rondje maken. Dat mocht, maar alleen als ik achterop zat, want ik liet mijn pronkstuk niet alleen. Ik zat dan op het houten bankje, met mijn benen aan weerszijden en dan maar sjezen over de stoepen en de straten rondom het huizenblok. Nou, dat heeft me heel wat kousen gekost!'

'In de oorlogsjaren was de saamhorigheid in de buurt heel groot. Tijdens spertijd ging iedereen via de achtertuinten bij elkaar op bezoek. Vanaf de straat kon je niet vermoeden hoe druk het achter was. Toen de hele Pieter Saenredamstraat op een gegeven moment zonder stroom kwam te zitten, spanden we vanuit ons huis aan de Herman Saftlevenstraat een snoer over de achtertuinten naar de andere kant, zodat we allemaal nog wat licht hadden. Uiteindelijk zat iedereen zonder stroom, zodat we ons moesten behelpen met een fietslantaarn en een trapnaaimachine. Elke avond zaten we om beurten achter de naaimachine zodat de anderen konden lezen.'

'Tijdens de mobilisatie woonde er twee jongens bij ons in. Het waren jolige lui en ik vond het wàt leuk dat ze er waren. Elke ochtend was er appèl. Dan kwam er iemand beneden in de deuropening staan en na het opnoemen van de namen brulden de twee bovenaan de trap: 'Present!' De vrouw van Jan, een van de jongens, was op een gegeven moment hoogzwanger. En Jan wilde naar haar toe. Maar ja, hij werd geacht present te blijven. Op een dag hield hij het niet meer en vertrok. De volgende ochtend brulde zijn maat bovenaan de trap daarom maar tweemaal 'Present!' En de man onderaan de trap trapte erin.

We zaten natuurlijk in een 'spoons' buurtje. En ten tijde van de grote spoorwegstaking was het dan ook een drukte van belang in de straten: alle mannen waren thuis. Er werd ook een soort koeriersdienst opgericht en ik ben menig maal op mijn fietsje met houten banden voedsel gaan afleveren bij andere spoorse gezinnen elders in de stad. Wij hadden nog geluk omdat

we familie in Jutphaas hadden met een boerderij. Daar haalden we appeltjes vandaan die we in huis te drogen legden.'

'Bij de Bevrijding waren alle straten in de buurt versierd. We hadden hele linten van driehoekige vlaggetjes geknipt en die hingen vrolijk te wapperen. En er waren thuis Engelsen ingekwartierd. Die waren geschokt toen ze zagen dat wij onze thee maakten met behulp van bruine smaakpilletjes. Op een ochtend hebben die Tommies toen een ècht ontbijt verzorgd, met èchte getrokken thee.'

'In de beginjaren werd het onderhoud van de huizen verzorgd door 'Meneer Krak'. Die liep altijd met een enorme houten gereedschapskist op zijn schouder door de buurt. Meneer Krak had ook een kastje met de sleutels van alle huizen. Dat was handig, want als ik wel eens eerder thuis was dan m'n ouders, kon ik bij hem de sleutel halen, op voorwaarde dat ik die direct weer terug zou brengen.'

Mevrouw Leurs heeft uiteindelijk bijna 46 jaar in de bovenwoning aan de Herman Saftlevenstraat 18 bis gewoond. In '68 overleed haar vader en in '71 is zij met haar moeder naar de benedenwoning in de Pieter Saenredamstraat 18 verhuisd. 'En daar woon ik tot op de dag van vandaag nog steeds met veel plezier', verklaart ze. Tja, de tuin wordt wat tè bewerkelijk, maar daar laat ik binnenkort wat aan doen. Nee, als het aan mij ligt blijf ik hier nog een hele tijd heerlijk wonen!

Via Groningen en een vijfhoekswuil

Mevrouw Kaptein woont inmiddels al weer enkele jaren in Huize Swellengrebel aan de Fockema Andreaalaan. Goedbeschouwd niet meer dan een halve kilometer van haar oude huis aan de Hendrick de Keijserstraat 74. Het lijkt haar spannend om nog een keertje terug te gaan.

'U moet weten dat ik er al een hele tijd niet meer in de buurt ben geweest. Maar als u diep in m'n hart kijkt, dan zou ik er morgen weer willen wonen, zo fijn heb ik het er altijd gehad!' En dat het er goed toeven is, beamen ook de huidige bewoners, de familie Jansen.

'Raar, heel raar', stelt mevrouw Kaptein als we voor haar oude huis, Hendrick de Keijserstraat 74 uitstappen. 'Ja, het is een heel gek gevoel om hier na al die tijd plotseling weer te staan'. In één blik overziet ze de straat en constateert tot haar genoegen dat een aantal oude burens er nog steeds woont. In de bestuursruimte van de B.A.N.S. voegt zich de heer Jansen bij ons. De ontmoeting is allerhartelijkst: meneer Jansen blijkt zelfs de echtgenoot van mevrouw Kaptein te kennen.

Ooit werkten beide spoormannen tegelijk in Groningen. 'Ik herinner me dat uw man stevig kon doorwerken. Als de meesten 's avonds naar huis gingen dat brandde er steevast nog licht op de kamer bij Kaptein'. 'Tja, dat weet ik nog', verzucht mevrouw Kaptein, 'en dan zat ik thuis al met het eten op tafel'.

In 1957 trok het gezin Kaptein vanuit het hoge Noorden naar Utrecht. En daar kwamen ze in de Pieter Saenredamstraat terecht. 'Mooie huizen waren het, maar wel een beetje gelijkvormig. Ik herinner mij dat een van mijn zoontjes op een dag huilend op de stoep stond. 'Mamma, ik kon je helemaal niet vinden want alle deuren zijn hetzelfde!'

De familie Jansen bereikte hun B.A.N.S.-woning via een omweg. 'Direct na de oorlog, in 1945, heb ik mijn opleiding aan de 'Klerkschool' voltooid, de voorloper van de latere 'Spoorwegaarschool'. Na enkele jaren militaire dienst heb ik korte tijd in Zwolle op het station gewerkt. Maar al snel kwam ik in Groningen terecht, als Commies Eerste Klas bij het bureau Trein- en Locdienstregelingen.

In 1954 bracht de volgende stap op het NS-loopbaanpas me naar Leeuwarden alwaar ik Adjunct-chef Tweede Klas werd. En zo zou ik in de 'buitendienst' ongetwijfeld op meer plekken en stations terecht zijn gekomen. Ware het niet dat mijn vrouw en ik inmiddels een kleine kinderschaar om ons heen hadden. Dus besloot ik bij de 'binnendienst' naar een baan

met iets meer vastigheid om te zien. De Psychologische Dienst in Utrecht leek me wel wat. En zo belandde ik in 1958 via een zogeheten 'vijfhoekswuil' in de Balijelaan. Hetgeen inhield dat er

*Meneer Jansen en mevrouw
Kaptein voor 'hun' woning.*

ergens in het land iemand een nieuwe plek betrok, waarna degene op die plek ook weer naar een volgende plek doorschoof, zodat ik uiteindelijk op mijn Utrechtse plek terecht kwam.

Inmiddels had ik bij de heer Vonk van de B.A.N.S. een aanvraag voor een benedenwoning ingediend. Maar ja, dat ging zomaar niet. Eerst een paar jaar op een bovenwoning, kreeg ik te horen. En zo geschiedde, op de hoek van de laan van Minsweerd en de Hendrick de Keijserstraat. De 'paar jaar bovenwoning' werden er ietsjes meer, want pas in 1992 betrokken we de 'begeerde benedenwoning', die toen net door mevrouw Kaptein was verlaten."

Ofschoon ze dus al geruime tijd 'buren' waren, kenden de Jansens en Kapteins elkaar niet echt goed. 'Dat komt natuurlijk', verklaart de heer Jansen, 'omdat wij aan de Laan van Minsweerd woonden. En de mensen op de 'Laan' zitten toch een beetje aan de rand en dan tref je de bewoners van de 'straten' gewoon wat minder vaak.'

'Toch ken ik uw dochter, hoor', vertelt mevrouw Kaptein. 'Zij kwam wel eens met een bosje fluitekruid langs. En dan gaf ik haar wat snoep'. 'Dat wist ik niet eens', aldus de heer Jansen. 'Maar mijn drie dochters zullen nog wel meer uitgespookt hebben waar ik geen weet van heb.

Mevrouw Kaptein: 'Wij hadden drie jongens, en die konden er ook wat van. Ik herinner mij een keer dat ik ze richting Frans Halsschool heb gestuurd, om op straat te gaan spelen. Dat kon makkelijk, want er reden in ons spoorbuurtje maar heel weinig auto's. En toch werden ze beboet door een agent. Toen moesten ze bij thuiskomst hun spaarvarkentjes omkeren, terwijl ik ze toch eigenlijk zelf gevraagd had daar te gaan spelen!'

In die tijd hadden alle woningen nog gashaarden. 'Zeven maar liefst', aldus mevrouw Kaptein. Een groot genot, want de centrale verwarming die ik in m'n nieuwe woning heb, vind ik maar niks. Natuurlijk zat er wel wat onderhoud aan, het was toen allemaal wat je noemt 'looiën pijpen samen delen'.

'Ja, dat klopt', vult de heer Jansen aan. 'We begonnen ooit met een eenvoudig keukenbakje als gootsteen maar we hebben uiteindelijk zo'n drie verschillende keukens gehad. Ik kan mij een keer herinneren dat de leidingen in de keuken moesten worden vernieuwd. Daarvoor moest de vloer worden opengebroken. In dergelijke gevallen werd Appie van de firma Scholten erbij gehaald. Hij was de enige die de leidingen in de B.A.N.S.-huizen kende. Terwijl Appie in de vloer met de leidingen in de weer was, had mijn vrouw een pan boerenkool op het vuur gezet.

Op een gegeven moment kwam de benedenbuurman wat brommerig melden dat z'n licht niet meer aan wilde gaan. En bij nadere inspectie bleek de hanglamp in de benedenwoonkamer helemaal bedropen te zijn met groene slierten! De boerenkool was overgekookt en vervolgens via het gat in de vloer naar de lamp van de onderbuurman gesijpeld!'

'Ach, het was een mooie tijd', vindt mijnheer Jansen. 'We hadden toen nog

overal buurtwinkeltjes. Zo had je Tante Leentje, met haar grutterszaak. En hier verderop zat Van der Horst, een zaak in militaire kleding. Die bediende natuurlijk vooral de soldaten in de Kromhoutkazerne. Ik heb er zelfs ooit mijn eigen uniform verkocht. En net op tijd want kort daarna schreef de overheid nieuwe uniformen voor, zodat de mijne geen cent meer waard was geweest.

Dan was er nog Boekee, de fietsenhandel. 'Nou, daar heb ik dikwijls de fietsen van onze jongens laten repareren', herinnert mevrouw Kaptein zich. 'Wij stalden onze fietsen er', vertelt meneer Jansen, 'totdat de eigenaar zijn oog had laten vallen op de autohandel. Die was toen net een beetje in opkomst. Dat leek hem een stuk winstgevender dan de fietsenhandel. Dus kregen wij het vriendelijke doch dringende verzoek om onze fietsen elders onder te brengen.'

Meneer Jansen en mevrouw Kaptein komen te spreken over gemeenschappelijke burens, sommigen verhuisd, andere inmiddels overleden. 'Ach ja, de straten hier in de buurt hebben natuurlijk in al die tijd net als overal wel wat bezoekjes gehad van Magere Hein', verzucht mevrouw Kaptein. En toch zou ik zó weer terug willen. Met een trapliftje zou het misschien best gaan. Maar of m'n kinderen dat ook zo'n goed idee vinden... 'Vijfentachtig is natuurlijk wel een hele leeftijd om nog helemaal zelfstandig te wonen', vindt ook meneer Jansen. 'En anders zouden wij er nu niet zo fijn kunnen wonen.'

'Dat is waar, beaamt mevrouw Kaptein. 'Nu, dan moest ik maar weer eens op m'n eigen huisje aan.'

Een Laan met rode steentjes

Een lichte woonkamer in een bovenhuis, Laan van Minsweerd 85. Van het verkeer voor de deur valt slechts een zacht gesuis te horen. Aan de andere kant van de weg ligt de Kromhoutkazerne in de avondzon.

De familie Brinkmann woont er inmiddels ruim tien jaar met veel plezier. Voor een woning die driekwart eeuw oud is, oogt het geheel in prima staat. 'Er is in de tijd natuurlijk behoorlijk wat veranderd. We hebben de grote renovatie van '88 gehad. En inmiddels is de woonkamer ook flink aangepakt. Een paar jaar geleden waren dit nog kamers en suite, gescheiden door glasloze schuifdeuren', aldus de heer en mevrouw Brinkmann.

Ook de heer Slothouber vindt dat het er mooi op is geworden. Zo'n 22 jaar heeft hij op hetzelfde adres gewoond. 'Toen ik in 1954 hier kwam te wonen, zaten er nog overal kleine raampjes. En een aantal huizen in de Laan had een heel klein voortuintje. Je kunt aan de rode steentjes op de stoep nu nog zien waar die tuintjes gelegen hebben.'

Binnenshuis waren de muren van alle huizen geel gesausd. Door de jaren heen zijn ze echter getooid geweest met vele bonte behangetjes.

'We kwamen uiteindelijk zo'n tien lagen tegen', vertelt meneer Brinkmann. 'Heel chique behang bijvoorbeeld, donkergroen met bruine figuurtjes'.

Meneer Slothouber behangde zelf. 'Dat ging heel gemakkelijk, ik kon er op m'n tenen zo bij. 'Klopt, zegt meneer Brinkmann', 'Zo heb ik de kinderkamer boven ook gedaan. Leuk behang met olifantjes. Maar de plafontrand loopt niet helemaal horizontaal, zodat de olifantjes per baan steeds verder in het plafond verdwenen!' Z'n twee dochters vallen lachend bij.

Het huis kent een rijke historie. 'Een van de oprichters van de woningbouwstichting heeft er gewoond', herinnert meneer Slothouber zich.

'En in de oorlog hebben de Duitsers er zelfs nog NSB'ers in ondergebracht'. Meneer Slothouber heeft kort nadat de dag dat hij het pand betrok, zitting genomen in het B.A.N.S.-bestuur. 'We vormden in die tijd met z'n drieën het bestuur. Alles deden we zelf.

Elke maandagavond hielden we in de bestuurskamer spreekuur en dan konden alle bewoners bij ons terecht. Als er klachten waren dan werden die bijgeschreven in het grote klachtenboek. Dan trommelden wij iemand op om er iets aan te doen.'

'Ik ben in die tijd zelfs een keer door de NS-directie op het matje geroepen. De B.A.N.S. had namelijk nog een flinke lening bij NS staan. En op een gegeven moment zagen we kans om het geld over te maken.

Meneer Slothouber en de familie Brinkmann in de 'Laan'. Dan waren we er vanaf, dachten we. Tot ik werd gesommeerd te verschijnen bij de toenmalige NS-hoofddirecteur.

We hadden de directie ernstig in verlegenheid gebracht. Want wat bleek: het geld was bij NS al als oninbare schuld uit de boeken verdwenen! En nu moest de NS-directie aan het Ministerie in Den Haag gaan uitleggen waar dat extra geld toch zo plotseling vandaan kwam!

Voor mevrouw Brinkmann was de B.A.N.S.-buurt niet nieuw. Zij woonde met haar ouders sinds '66 in de Pieter Saenredamstraat. 'Nadat ik mijn man had leren kennen, trokken we uiteindelijk in een huisje op de Amsterdamsestraatweg. Maar al snel was onze tweede dochter op komst. We besloten te kijken of het mogelijk was om via de B.A.N.S. een ruimere woning te krijgen, ofschoon mijn man niet bij NS werkte. Dat lukte gelukkig, maar we kregen in eerste instantie een huis aangeboden dat recht tegenover het huis van mijn ouders lag. Tja, dat was toch iets teveel van het goede. Dus hebben we even gewacht en toen kwam deze woning vrij. Overigens wilde de gemeente pas toestemmen nadat onze dochter geboren was. Want ofschoon ik bij de aanvraag al ruim zes maanden zwanger was, wilde ze geen woonvergunning afgeven voordat de geboorte een feit was. Eerst zien dan geloven, was kennelijk het parool.'

Het B.A.N.S.-bestuur is ook altijd zeer zorgvuldig geweest bij het toekennen van woningen. Meneer Slothouber: 'We waren streng, doch rechtvaardig. En gezien de bijzondere samenstelling van de buurt blijft het belangrijk om te weten wie je in huis haalt. Als bestuurslid was ik daarbij soms een ondeugd. Zo ging ik rond zessen in de avond regelmatig op verrassingsbezoek bij aspirant-huurders. Gewoon, om eens te zien wat voor mensen het waren en hoe ze erbij zaten. Dan ging ik ook altijd even naar het toilet om te zien hoe ze dat onderhielden.'

Meneer Slothouber kwam toevallig bij NS terecht. 'Toen de oorlog uitbrak, was ik werkzaam in een garagebedrijf in Nijmegen. Door de Duitsers werd ik echter opgeroepen in Duitsland aan het werk te gaan. En toen ik met mijn opdracht in Nijmegen op het station verscheen, zei de toenmalige stationschef eenvoudig: hier gaan zitten en van nu af ben je bij ons in dienst. Zo kon ik plotseling toch blijven. Tja, ik heb héél wat uitgeveterd in mijn tijd.'

In '77 besloot de heer Slothouber de Laan van Minsweerd te verlaten en te verhuizen naar Maarn. 'De weg voor de deur werd steeds drukker en er was nog geen geluidsscherm. Gaandeweg werd het verkeerslawaaï toch te gortig. De ramen waren immers ook nog niet geïsoleerd.' Daarmee zei hij allerminst de B.A.N.S. vaarwel. Want inmiddels zit hij in de Raad van Commissarissen. En komt nog zeer regelmatig in de buurt, voor een vergadering met het bestuur, of om een potje bridge te spelen met voormalige burens. 'Want het blijft een fijne buurt.'

De familie Brinkmann is zeer content met hun woning. 'De sfeer in de buurt is uitstekend. Binnenkort hebben we bijvoorbeeld een straatbarbeque. En het woont hier heerlijk rustig. Omdat we een

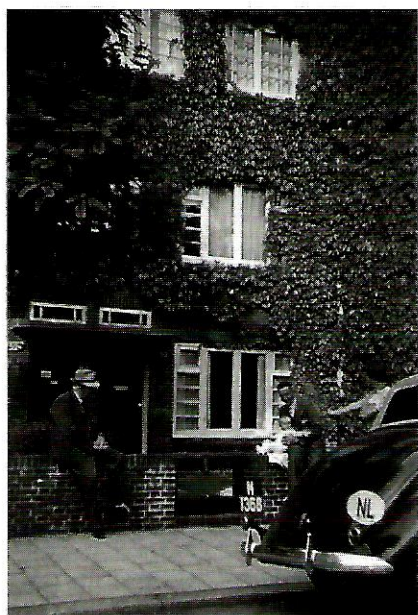
bovenwoning hebben, zijn we bovendien ook gezegend met een betrekkelijk vrij uitzicht.

Dat vrije uitzicht wordt overigens ook genoten vanaf de overzijde, vanuit de Kromhoutkazerne. We hebben wel geconstateerd dat de soldaten aan de overkant het gezinsleven aan onze kant met méér dan gemiddelde belangstelling volgen. Ach ja, die jongens vervelen zich natuurlijk ook te pletter. En doorgaans hebben we geen last van ze. Behalve dan die keer dat er 's nachts wegwerkzaamheden waren. De heren raakten kennelijk gestoord in hun slaap en maakten dat de wegwerkers duidelijk door ze alles wat los en vast zat naar het hoofd te gooien. Die lieten zich op hun beurt ook niet onbetuigd, zodat er binnen de kortste keren een ware veldslag woedde. Over en weer werd met stenen geworpen en een aantal auto's bij ons in de straat moest het ontgelden. Maar dat zijn toch uitzonderingen geweest.'

'In mijn tijd zaten ze vaak met spiegeltjes bij iedereen naar binnen te schijnen', weet meneer Slothouber. 'Ik ben toen ook een keer met de kazernecommandant gaan praten en inderdaad, het hield op. Totdat de volgende lichting op het toneel verscheen.'

In één moeite door zet de heer Slothouber figuurlijk zijn commissarispet op en neemt de gelegenheid te baat om de familie Brinkmann te vragen naar hun ervaringen met de fietsenstallingen. Want daar schort nog één en ander, zo heeft hij inmiddels her-en-der gehoord. Mevrouw en meneer Brinkmann beamen dat zij het toewijzingenbeleid wel wat ondoorgrondelijk vinden. Eén van hun fietsen overleefde het lange wachten op een vrije plek niet, die werd pal voor hun huis ontvreemd. Inmiddels staan de overgebleven fietsen veilig binnen. Maar nu heeft zich alweer een tijdje een onbekend rijwiel geïnstalleerd op een van hun plekjes!

'Hmm, dat dacht ik wel. Daar wil ik met het bestuur binnenkort toch eens een boompje over opzetten!', verklaart commissaris Slothouber ten afscheid strijdlustig.

De scharensleep,
de Laan-en-kazerne en de
aankomst van de dokter in spe.

De dokter bleef in de buurt

Dokter Van Binsbergen is nog een blozende baby van acht maanden als hij met zijn ouders een B.A.N.S.-woning betreft. Op 28 augustus 1937 rijdt het grootouderlijke Fordje de Pieter Saenredamstraat binnen om halt te houden voor nummer 52bis. Veilig in vaders armen en gezeten op het tuinhok kijkt zoonlief opgeruimd in het rond en beziet de straat waar hij tot zijn studententijd zal wonen.

Het was volop crisis in Nederland en men had het niet breed. Binnen de Woningstichting Tuindorp B.A.N.S. was zelfs sprake van een slapte in de woningmarkt. Verschillende woningen stonden leeg en het stichtingsbestuur besloot het toewijzingsbeleid zodanig te verruimen dat ook niet-spoorambtenaren een B.A.N.S.-woning konden krijgen. En zodoende kon het gebeuren dat de oude heer Van Binsbergen als belastingambtenaar ruim de keus kreeg. 'Sterker nog: mijn vader kreeg maar liefst drie maanden huur kado!' herinnert dokter Van Binsbergen zich lachend, 'Dat moet toch een aardige opsteker geweest zijn, vooral in die tijd.'

Enkele jaren later brak de oorlog uit. 'Ik was natuurlijk nog te jong om het allemaal bewust mee te maken maar één voorval staat me nog levendig voor de geest. Op een dag klonk er vlakbij een enorme knal, gevolgd door nog meer knallen en een regen van rommel en metaalscherven. Wat bleek: een eindje terug had de chauffeur van een Duits munitietransport ontdekt dat de onderkant van zijn vrachtwagen vlam had gevat. In een wanhopige poging om z'n plofbare lading zo ver mogelijk uit de buurt te krijgen, had de man het plankgas op een rijden gezet in de richting van het vrije veld. Ver was hij daarbij echter niet gekomen want al ter hoogte van de Rietveldflats was de hele boel de lucht in gegaan. Of de man het er levend vanaf heeft gebracht weet ik niet, maar ik herinner mij nog goed mijn enorme opwinding toen ik op ons balkon scherpe geweerpatronen vond!'

Na de oorlog braken rustigere tijden aan. 'We speelden in de buurt in de autoloze straten. En daar was genoeg te zien en te doen. Zo kwamen er regelmatig handelslieden de straten in. Het melkvrouwtje Schalij, bijvoorbeeld, met haar rinkelende karretje. Of de kolenboer, die de kolenzakken op zijn rug torste, stevig in zijn zwarte handen. En de scharensleep, met zijn door een vliegwiél aangedreven slijpsteen. We vonden het prachtig om hem aan het werk te zien, terwijl de vonken van onze scharen en messen vlogen. Van de aardappelboer mochten we wel eens op de bok van zijn wagen. Dan zaten we daar vol trots hoog boven de paarderug. We hadden ook wekelijks orgeldraaiers in de wijk. Die draaiden er op los en belden bij iedereen aan. En dan was het mijn taak om de orgeldraaier vanuit het raam een heel dubbeltje toe te werpen.'

'Achter de Laan van Minsweerd hield de bewoonde wereld op. Alleen nog de Kromhoutkazerne en daarna was het bos en veld, bijna zover het oog reikte. Op zondag maakten we vaak het ommetje langs de Kromme Rijn. Zoals praktisch iedereen in de buurt, trouwens. Het Jaagpad heen en aan de andere kant terug in zo'n twee uur, dat was het uitje. Zwemmen deden we natuurlijk bij Timp. Alles was er van hout en ik herinner me nog goed de teerlucht die er altijd hing. Bij het Theehuis kon je kano's huren en we hebben heel wat zonnige uren over de Kromme Rijn gepeddeld. Schaatsen deden we er natuurlijk ook heel vaak, strenge winters lang.'

De tijd stond niet stil en als overal deden ook in de vredige BANS-buurt allerhande nieuwerwetse uitvindingen hun intrede.

'Ik kan mij herinneren dat ik op een gegeven moment bij onze benedenburen voor het eerst tv heb gekeken. Zij hadden als een van de eersten in de buurt een televisietoestel. Op het kleine, blauwgrijze schermje heb ik toen ademloos naar de kroning in Londen van koningin Elisabeth van Engeland zitten kijken. Dat was me nog eens wat!'

'Ons huis was mooi ruim en groen, met de wingerd tegen de gevel. Ruimer dan nu, want de woning is inmiddels in twee delen gesplitst. Alle lof voor de architecten, overigens, want het is toch een bewonderenswaardige prestatie geweest als je ziet hoe goed de huizen er na driekwart eeuw nog bijstaan. Toch was er in die begintijd één minpuntje: van isolatie hadden ze bij de bouw kennelijk nog onvoldoende kaas gegeten want gehorig was het er wel.'

Na zijn schooltijd ging dokter Van Binsbergen medicijnen studeren. En tijdens een excursie naar een farmaceutisch bedrijf ontmoette hij zijn latere vrouw. Ze bleek zelfs vlakbij in de Prins Hendriklaan te wonen. Korte tijd later, in 1957, vertrok dokter Van Binsbergen met zijn ouders uit de Pieter Saenredamstraat naar een nieuwe woning een eindje verder in de stad. En inmiddels bewoont dokter Van Binsbergen met zijn vrouw een prachtig huis aan de Vergiliuslaan, op een stevige steenworp afstand van de B.A.N.S.-buurt.

Beiden zijn huisarts en hebben hun praktijk aan huis. En in die zin is de band met de kennissen en buren van weleer nog steeds heel groot. 'Eigenlijk ben ik altijd in de buurt gebleven. En ook nu kom ik nog heel regelmatig in de straten uit mijn jeugd. Bij veel van de vroegere kennissen en buren uit mijn B.A.N.S.-tijd kom ik nu als huisarts op bezoek. Vooral voor alle ouderen moet het toch wel een grappig idee zijn: ze hebben me als klein knulletje wellicht zien in de buurt zien opgroeien. En inmiddels is datzelfde jongetje hun huisarts!'

'Wat me ten slotte vooral deugd doet is het feit dat er nog steeds een zeker sociaal bewustzijn in de B.A.N.S.-buurt bestaat. Met name de oude-

ren worden heel vaak geholpen door hun buren. Met boodschappen doen of simpelweg met een beetje aanspraak. Gewoon uit besef dat buren er voor elkaar moeten zijn, als het nodig is. En dat is vandaag-de-dag toch niet overal even vanzelfsprekend!

*De aardappelboer en
de orgeldraaier.*

De toekomst

En zo is het gekomen. Sinds de eerste spade in de grond werd gestoken zijn 75 jaren voorbij gegleden. De wereld bewoog en een stukje Utrecht bewoog mee. Een uniek stukje Utrecht. Waar mensen kwamen, met dozen, wikkwasten en kinderwiegies. Waar mensen gingen, met bezwaard hart of in vrede.

Slechts de roodbruine huizen zijn onaangedaan gebleven, "zonder onnodige fraaidoenerij, maar prettig van vorm en indeling".

Hoe zal het verder gaan? Waartoe, waarheen?

Nederland is een dichtbevolkt landje, waarin woongenot een steeds belangrijker plaats inneemt. Een gestage bevolkingstoename, gekoppeld aan de sociale hang naar kleinere huishoudens, doen de vraag naar woningen almaar verder stijgen. En omdat ons landje nu eenmaal niet groter is dan het is, lijkt woningschaarste zich inmiddels een permanente plaats te hebben veroverd in de Nederlandse samenleving en de aanpak ervan vergt steeds drastischer maatregelen. De overheid ziet zich steeds vaker en steeds nadrukkelijker genoodzaakt sturend op te treden. Zo dienen de komende tien jaar in het stadsgewest Utrecht bijna vijftigduizend nieuwe woningen te worden gerealiseerd, waarvan de helft zelfs nog vóór de eeuwwisseling.

Ook op het terrein van de woningverhuurders vinden voortdurend veranderingen plaats. Veel huisvestingsorganisaties zoeken bijvoorbeeld oplossingen in schaalvergroting en fuseren tot grote woningcorporaties.

Het bestuur van de Woningstichting Tuindorp B.A.N.S. is zich terdege bewust van deze situatie en bezint zich dan ook regelmatig op de eigen positie. Daarbij staat het welbevinden van de bewoners uiteraard voorop.

Binnen de woonwereld als de onze zijn goede contacten van het grootste belang, in de eerste plaats tussen bewoners en bestuur. Momenteel vindt er minstens één keer per kwartaal overleg plaats met een vertegenwoordiging van de bewonersvereniging. Daarbij worden allerhande woonaangelegenheden besproken en wederzijds afspraken gemaakt. De bewonersvereniging krijgt onder meer de gelegenheid signalen uit de buurt door te spelen en kan het bestuur desgewenst verzoeken hierop actie te ondernemen. Het bestuur kan organisatorische kwesties toelichten en het gevoerde en te voeren woonbeleid uiteenzetten.

Deze vorm van samenwerking loopt momenteel uitstekend en het bestuur is dan ook van zins het overleg in de toekomst minimaal op dezelfde voet voort te zetten.

Daarnaast zijn er de contacten met andere huisvestingsorganisaties in de buurt, verenigd in de Stichting Samenwerkende Woningcorporaties Wilhelminapark (SSWW). Deze stichting, opgericht in 1988, stelt zich ten doel op het gebied van volkshuisvesting de belangen van de deelnemende instanties, hun eigendommen en de belangen van de bewoners te behartigen.

De deelnemers binnen de stichting zijn: de vereniging voor middenstandshuisvesting Elck wat Wils, woningbouwvereniging Utrecht en onze eigen Woningstichting Tuindorp B.A.N.S.

Helaas is de samenwerking binnen de stichting SSWW vooralsnog beperkt, onder meer omdat de rechtspersonen van de verschillende deelnemende instanties onderling sterk verschillen.

Desalniettemin hecht het B.A.N.S.-bestuur sterk aan goede contacten binnen de SSWW en zal daarom ook in de nabije toekomst de overige deelnemers uitnodigen in gezamenlijkheid te blijven streven naar hechtere samenwerking.

Voor het volgen van de ontwikkelingen rondom het Utrechtse huisvestingsbeleid zijn de contacten met de gemeente onontbeerlijk voor de B.A.N.S. Het B.A.N.S.-bestuur zal zich inspannen deze contacten op korte termijn te intensiveren en uit te breiden, zodat de koers van het B.A.N.S.-beleid ook op gemeentelijk niveau kan worden ondersteund, met begrip voor de wederzijdse verantwoordelijkheden en belangen.

Het technisch beheer en het onderhoud van de B.A.N.S.-woningen - alsmede het administratief beheer en een deel verhuuractiviteiten - zijn ondergebracht bij Algemeen Beheer Utrecht (ABU). De samenwerking tussen B.A.N.S. en ABU verloopt over het algemeen genomen bevredigend.

Bij dit alles weet het bestuur zich gelukkig gesteund door een Raad van Commissarissen, waarmee in goede harmonie wordt overlegd bij het nemen van ingrijpende beslissingen. En het bestuur spreekt dan ook de wens uit deze samenwerking de komende tijden op dezelfde plezierige wijze te mogen voortzetten.

Om een relatief kleine stichting als de B.A.N.S. veilig door het wijdse en woelige woonwater van vandaag en morgen te loodsen, wordt in toenemende mate een zwaar wissel getrokken op de inzet en de expertise van het stichtingsbestuur. Ofschoon met enthousiasme en plezier een heel eind valt te komen, wenst het bestuur de specifieke kennis en deskundigheid binnen het bestuur verder te vergroten. Daarnaast zullen de contacten met overkoepelende instanties op het terrein van de Volkshuisvesting worden gecontinueerd.

Afkomst valt niet te verloochenen. Nog altijd is de B.A.N.S. de enige woningbouwstichting die de huisvesting van NS'ers behartigt en 'middelen tegen den alom heerschenden woningnood beraamt'. En als voorheen wil de B.A.N.S. vooral een stichting blijven die zich met hart en hoofd inzet voor het woongenot van alle huidige en toekomstige bewoners.

Een simpel voornemen wellicht - misschien zelfs een tikkeltje eigenwijs - maar een voornemen dat aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. Zodat de Hendrick de Keijserstraat, de Frans Halsstraat, de Pieter Saenredamstraat, de Herman Saftlevenstraat en de Laan van Minsweerd bijeen kunnen blijven tot wat ze nu reeds vormen: zomaar een fijn stukje Utrecht.

Tekst en interviews: Ragh; Remco Mantel, Utrecht

Grafisch ontwerp: Jolien Westerbroek, Apeldoorn

Foto's: archief B.A.N.S. en Gerard Roos, Utrecht

Drukwerk: VDA drukkerijen, Apeldoorn

Utrecht, oktober 1995

WONINGSTICHTING: **UTRECHT** TUINERP. B.A.N.

**BOUW VAN
162
WONINGEN**

AFGESTEEFD:
2 DECEMBER 1921.

BEGONNEN:
15 DECEMBER 1921.

VOORTOEGEVOERD:
30 JUNI 1923.

**LAAN VAN
MINSWEERD
EN ZIJSTRATEN.**

ARCHITECTEN: JHR. A. H. OPTEN NOORT EN IGR. L. S. P. SCHEFFER.

AANNEMER:

G. BERGSHOEFF.

UITVOERDER-GEMACHTIGDE:

J. HUISMAN.

HOOFD-ARCHITECT: W. v. d. LINDE.

HOOFD-BOUWER: P. HOCHSTENBACH.

M. KORTMAN.

D. KISJES.

BESTUUR DER STICHTING: **UTRECHT** TUINERP. B.A.N. W. v. d. LINDE:

VOORZITTER:

W. POSTHUMA.

SECRETARIS:

G. J. v. ZUYLEN.

REKENINGHOUDER:

C. J. SLOOFF.

LEDEN:

G. A. H. HELLO.

A. v. d. HEY.

W. J. KUIPER.

K. LE GRAS.